
Dokumenti

Dokument
341.6:321.013(497.1)
321.013(497.1)

**Mišljenja Arbitražne komisije o procesu raspada i o
kriterijima za prestanak postojanja bivše SFRJ**

Sažetak

Donosimo najvažnija mišljenja Arbitražne komisije da bi se vidjelo kako je u nepristrasnom i kontradiktornom postupku ona razriješila neke dileme o elementima koji čine državu, o uvjetima za nastanak i priznanje nove države te o učincima njezina priznanja od trećih država. Dokument je od izuzetne važnosti za proces konstituiranja hrvatske države.

Mišljenje broj 1

Predsjednik Arbitražne komisije primio je sljedeće pismo lorda Carringtona, predsjedatelja Konferencije o Jugoslaviji, 20. studenoga 1991.:

“Suočeni smo s važnim pravnim pitanjem.

Srbija smatra da su se one republike koje su se proglasile ili se namjeravaju proglasiti nezavisnim ili suverenim, odcijepile ili se namjeravaju odcijepiti od SFRJ koja bi u protivnom nastavila postojati.

Nasuprot tome, druge republike smatraju da nema ni govora o odcjepljenju, nego da je riječ o dezintegraciji ili raspadu SFRJ kao posljedici podudarnih volja nekoliko republika. Oni smatraju da se svih šest republika mora smatrati ravnopravnim nasljednicima SFRJ i da nijedna pojedinačno ili nekoliko njih zajedno ne mogu polagati pravo da ih se proglasi jedinim njezinim nasljednikom.

Molim Arbitražnu komisiju da raspravi o toj stvari i da formulira bilo kakvo mišljenje ili preporuku koju smatra korisnom.”

Arbitražna komisija je proučila memorandume i dokumente primljene od strane republika Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Slovenije, Srbije i predsjednika Predsjedništva SFRJ.

1) Komisija smatra:

a) da se odgovor na to pitanje treba temeljiti na načelima javnoga međunarodnog prava koje služi da se odrede uvjeti prema kojima neki entitet predstavlja državu, da je u tom smislu postojanje ili nestanak neke države činjenično pitanje a ne pitanje, formalnog priznanja od strane drugih država;

b) da se država najčešće definira kao zajednica koja se sastoji od teritorija i pučanstva pod organiziranom političkom vlašću; da je obilježje takve države suverenost;

c) da su, u svrhu primjene tih mjerila, oblik unutarnje političke organizacije i ustavne odredbe puke činjenice, iako ih je nužno uzeti u obzir, kako bi se odredilo koliko neka vlada ima vlasti nad pučanstvom i teritorijem;

d) da u slučaju federativne države, koja obuhvaća zajednice što posjeduju određeni stupanj autonomije i usto sudjeluju u vršenju političke vlasti unutar okvira ustanova zajedničkih federaciji, postojanje države podrazumijeva da savezni organi predstavljaju sastavnice federacije i da imaju djelotvornu vlast;

e) da, u skladu s prihvaćenim određenjem prema međunarodnom pravu, izraz "nasljeđivanje države" znači zamjenu jedne države drugom s odgovornošću za međunarodne teritorijalne odnose. To se događa uvijek kad dolazi do promjene teritorija neke države. Fenomen nasljeđivanja države reguliran je načelima međunarodnog prava kojima se nadahnula Bečka konvencija od 23. kolovoza 1978. i 8. travnja 1983. godine. U skladu s tim načelima, rezultat sukcesije treba biti pravičan, dotične države slobodne da ugovorno odrede rokove i uvjete. Usto, neprijeporne norme općega međunarodnog prava te, posebice, poštovanje temeljnih prava pojedinaca i prava naroda i manjina, obvezujuće su za sve strane u sukcesiji.

2) Arbitražna komisija je ustvrdila:

a) Iako je SFRJ dosad zadržala međunarodni subjektivitet, poglavito unutar međunarodnih organizacija, da su republike izrazile želju za nezavisnošću:

— u Sloveniji, referendumom u prosincu 1990., a nakon toga Deklaracijom o nezavisnosti od 25. lipnja 1991., koja je bila suspendirana na tri mjeseca i potvrđena 8. listopada 1991.,

— u Hrvatskoj referendumom održanim u svibnju 1991., a nakon toga Deklaracijom o nezavisnosti od 25. lipnja 1991., koja je bila suspendirana na tri mjeseca i potvrđena 8. listopada 1991.,

— u Makedoniji, referendumom održanim u rujnu 1991. za suverenu i neovisnu Makedoniju unutar asocijacije jugoslavenskih država,

— u Bosni i Hercegovini, rezolucijom o suverenosti koju je usvojio parlament 14. listopada 1991., a čiju valjanost osporava srpska zajednica Bosne i Hercegovine;

b) Da sastav i djelovanje bitnih organa federacije, bilo saveznog Predsjedništva, Vijeća federacije, Vijeća republika i pokrajina, Saveznog izvršnog vijeća i Ustavnog suda ili federalne armije, više ne zadovoljavaju načela sudjelovanja i zastupanja sadržanih u biti federativne države;

c) Da je pribjegavanje sili izazvalo oružani sukob između dijelova federacije, što je uzrokovalo smrt tisuća ljudi i izazvao velika razaranja u nekoliko mjeseci. Savezne i republičke vlasti pokazale su se nemoćnima da provedu sporazume o prekidu vatre sklopljene pod pokroviteljstvom Europske zajednice ili Organizacije ujedinjenih naroda.

3) Arbitražna komisija stoga je mišljenja:

— da je Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija u procesu dezintegracije;

— da je na republikama da razriješe probleme sukcesije koji se u tom procesu mogu pojaviti, u skladu s načelima i pravilima međunarodnog prava, poglavito onima u vezi s poštivanjem ljudskih prava i prava naroda i manjina;

— da one republike koje to žele mogu formirati novu asocijaciju u kojoj bi postojale demokratske ustanove po njihovu izboru.

Mišljenje broj 2

Predsjednik Arbitražne komisije primio je 20. studenoga 1991. godine, pismo od lorda Carringtona, predsjednika Konferencije o Jugoslaviji, kojim traži mišljenje Komisije o sljedećem pitanju što ga je postavila Republika Srbija:

“Ima li srpsko stanovništvo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kao jedan od konstitutivnih jugoslavenskih naroda, pravo na samoodređenje?”

Komisija je pregledala memorandume, primjedbe i ostale materijale koje su joj poslale republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Slovenija i Srbija, Predsjedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) te “Skupština srpskog naroda Bosne i Hercegovine”.

1. Komisija smatra da Međunarodni zakon u postojećem obliku ne navodi točno sve implikacije prava na samoodređenje.

No, izvjesno je da, bez obzira na okolnosti, pravo na samoodređenje ne smije povlačiti za sobom promjene postojećih granica u doba nezavisnosti (*uti possedetis juris*) osim ako su se države na koje se to odnosi dogovorile drukčije.

2. Gdje postoji jedna ili više skupina u nekoj državi koje se sastoje od jedne ili više etničkih, vjerskih ili jezičnih zajednica, one prema Međunarodnom zakonu imaju pravo da im se prizna njihov identitet.

Kao što je Komisija istaknula u svom Mišljenju broj 1 od 29. studenoga 1991. godine, objavljenom 7. prosinca, (sad neotklonjive) norme Međunarodnog zakona zahtijevaju od država da osiguraju poštovanje manjinskih prava. Taj zahtjev vrijedi za sve republike u odnosu prema manjinama na njihovu teritoriju.

Srpskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj stoga se mora zajamčiti svako pravo koje pripada manjinama prema međunarodnim konvencijama kao i nacionalna i međunarodna jamstva sukladna načelima Međunarodnog zakona i odredbi Drugog poglavlja Nacrta konvencije od 4. studenoga 1991., koju su te republike prihvatile.

3. Prvi članak dvaju međunarodnih ugovora o ljudskim pravima iz 1966. godine kaže da načelo prava na samoodređenje služi za zaštitu ljudskih prava. To pravo osigurava svakom pojedincu da odabere kojoj će etničkoj, vjerskoj ili jezičnoj zajednici pripadati.

Po mišljenju Komisije, moguća posljedica ovog načela za pripadnike srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj bila bi da im se ugovorima između republika prizna pravo na izbor nacionalnosti, sa svim pravima i obvezama koja to povlači s obzirom na dotične države.

4. Arbitražna komisija je stoga mišljenja:

(i) da srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj ima pravo na sva prava koja pripadaju manjinama i etničkim skupinama prema Međunarodnom zakonu i odredbama Nacrta konvencije Konferencije o Jugoslaviji od 4. studenog 1991. godine, koje su republike Bosna i Hercegovina i Hrvatska počele provoditi u djelo;

(ii) da republike moraju pripadnicima tih manjina i etničkih skupina zajamčiti sva ljudska prava i temeljne slobode predviđene Međunarodnim zakonom, uključujući, gdje je moguće, pravo na izbor nacionalnosti.

Pariz, 11. siječnja 1992.

Mišljenje broj 3

Dana 20. studenoga 1991., predsjedatelj Arbitražne komisije primio je pismo lorda Carringtona, predsjedatelja Konferencije o Jugoslaviji, kojim traži mišljenje Komisije o sljedećim pitanjima što ih je postavila Republika Srbija:

“Mogu li se međunarodne granice između Hrvatske i Srbije, te između Bosne i Hercegovine i Srbije smatrati granicama prema odredbama javnog međunarodnog prava?”

Komisija je proučila memorandume, primjedbe i ostale materijale koje je primila od republika Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Slovenije i Srbije, zatim Predsjedništva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) i "Skupštine Srba Bosne i Hercegovine".

1. U svom Mišljenju broj 1 od 29. studenoga 1991., objavljenom 7. prosinca, Komisija je konstatairala da je "Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija u procesu dezintegracije". Imajući na umu da su republike Hrvatska te Bosna i Hercegovina inter alia zatražile međunarodno priznanje kao neovisne države, Komisija je svjesna da će njezin odgovor na to pitanje nužno biti formuliran u kontekstu nestalne i promjenljive situacije, pa se stoga mora temeljiti na načelima i pravilima međunarodnog javnog prava.

2. Stoga Komisija smatra da se, čim se proces u SFRJ završi stvaranjem jedne ili više neovisnih država, pitanja granica, posebice onih između republika spomenutih u pitanju, moraju rješavati u skladu sa sljedećim načelima:

prvo, sve vanjske granice moraju se poštovati u skladu s načelom izraženim u Povelji Ujedinjenih naroda, u Deklaraciji o načelima međunarodnog prava u vezi s prijateljskim odnosima i suradnjom između država, a u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda (Rezolucija Generalne skupštine 2625 XXV) i Završnim helsinškim dokumentom, čime je nadahnut članak 11 Bečke konvencije od 23. kolovoza 1978. o nasljedstvu država u pitanjima ugovora;

drugo, granice između Hrvatske i Srbije, između Bosne i Hercegovine i Srbije, a možda i između drugih susjednih neovisnih država mogu se mijenjati isključivo slobodnim sporazumom;

treće, osim ako se drukčije ne sporazume, bivše granice postaju granice zaštićene međunarodnim pravom. Ovaj zaključak slijedi iz načela poštovanja teritorijalnog statusa quo, a posebice iz načela uti possidetis. Uti possidetis, iako u početku primjenjivan u rješavanju problema dekolonizacije u Americi i Africi, danas se prihvaća kao opće načelo, u obliku u kojem ga je formulirao Međunarodni sud pravde u svojoj presudi od 22. prosinca 1986. u sporu između Burkine Faso i Malija (Frontier Dispute (Granični spor), 1986. ICJ Reports 554 u 565). No to načelo nije posebno pravilo koje vrijedi samo za jedan sustav međunarodnog prava. To je opće načelo, logički povezano s ostvarivanjem neovisnosti, bez obzira na mjesto. Njegova očita svrha je spriječiti da se neovisnost i stabilnost novih država ugrozi bratoubilačkim borbama izazvanima graničnim sporovima koji nastanu nakon što se povuče administrativna vlast.

Ovo se načelo utoliko lakše može primijeniti na jugoslavenske republike budući da u drugom i četvrtom paragrafu članka 5 Ustava SFRJ stoji da se teritoriji i granice republika ne mogu mijenjati bez njihove suglasnosti;

četvrto, prema dobro uhodanom načelu međunarodnog prava promjena postojećih granica silom nema pravne posljedice. To se načelo može naći, primjerice, u Deklaraciji o načelima međunarodnog prava u vezi s prijateljskim odnosima i suradnji između država u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda (rezolucija Generalne skupštine 2625 XXV) i u Završnom helsinškom aktu; na njega se pozvala Haška konferencija od 7. rujna 1991., a ugrađeno je i u nacrt Konvencije od 4. studenog 1991. sastavljen na Konferenciji o Jugoslaviji.

Pariz, 11. siječnja 1992.

Mišljenje broj 8

Dana 18. svibnja predsjedatelj Arbitražne komisije primio je pismo lorda Carringtona, predsjedatelja Mirovne konferencije o Jugoslaviji, u kojem Komisiji postavlja tri pitanja; tekst pisma objavljen je u provizornoj odluci Arbitražne komisije, donesene toga dana.

Po mišljenju Komisije, odgovori na prvo i treće pitanje ovise o odgovoru na drugo. Komisija će stoga započeti mišljenjem o pitanju broj 2. Pitanja broj 1 i 3 obradit će se u Mišljenju broj 10 i 9.

Pitanje broj 2:

“U svom Mišljenju broj 1 od 29. studenoga 1991. Arbitražna komisija ustanovila je 'da je SFRJ u procesu dezintegracije'. Može li se ta dezintegracija smatrati okončanom?”

Komisija je proučila memorandume, primjedbe i dokumente koje su joj poslale republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija.

U današnjoj odluci, Komisija je zaključila da je to pitanje u njezinoj domeni.

1. U svom Mišljenju broj 1 od 29. studenoga, Arbitražna je komisija zaključila:

— da se postojanje ili nestanak neke države mora temeljiti na općeprihvaćenim načelima međunarodnog prava u vezi s ustavnim elementima države;

— da je SFRJ u to doba još bila pravni međunarodni subjektivitet ali da su želju za neovisnošću referendumom izrazile republike Slovenija, Hrvatska i Makedonija, a Bosna i Hercegovina rezolucijom o suverenosti;

— da sastav i funkcioniranje bitnih organa federacije više nisu zadovoljavali najvažnije pretpostavke federativne države u vezi sa sudjelovanjem i zastupanjem;

— da je pribjegavanje sili u različitim dijelovima federacije pokazalo nemoć federacije;

— da je SFRJ u procesu dezintegracije, ali da se prepušta republikama koje žele formirati, ako je moguće, novu asocijaciju u kojoj bi postojale demokratske institucije po njihovu izboru;

— da je postojanje ili nestanak neke države, u svakom slučaju, činjenica.

2. Dezintegracija države znači da ona prestaje biti pravni subjektivitet, nešto što ima važne reperkusije u međunarodnom pravu. Stoga zahtijeva silan oprez.

Komisija smatra da se postojanje federativne države, sastavljene od nekoliko zasebnih entiteta, ozbiljno dovodi u znak pitanja kad se većina tih entiteta, koji uključuju veći dio teritorija i pučanstva, proglasi neovisnim državama pa savezna vlast više ne može djelotvorno funkcionirati.

Jednako tako, dok priznanje neke države od strane drugih država ima samo deklarativnu vrijednost, takvo priznanje, zajedno s članstvom u međunarodnim organizacijama, svjedoči o uvjerenju tih država da je tako priznati politički entitet stvarnost, te da im daje stanovita prava i nameće određene obveze prema međunarodnom pravu.

3. Arbitražna komisija primjećuje da je nakon usvajanja Mišljenja broj 1:

— referendum predložen u Mišljenju broj 4 održan u Bosni i Hercegovini 29. veljače i 1. ožujka; velika većina stanovnika glasala je za neovisnost te republike;

— Srbija i Crna Gora, kao jednakopravne republike, stvorile su novu državu, "Saveznu Republiku Jugoslaviju" i 27. travnja proglasile su novi ustav;

— većina novih država nastalih od bivših jugoslavenskih republika priznale su se uzajamno i tako pokazale da vlast federativne države više ne postoji na teritoriju novoosnovanih država;

— zajednička savezna tijela u kojima su sve jugoslavenske republike bile zastupljene više ne postoje: nikakvo tijelo takvog tipa otad ne funkcionira;

— bivši nacionalni teritorij i pučanstvo SFRJ sad je potpuno pod suverenom vlasti novih država;

— Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju priznale su sve države članice Europske zajednice i brojne druge države, a primljene su i u članstvo Ujedinjenih naroda 22. svibnja 1992.;

— rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda broj 752 i 757 (1992.) sadrže brojne reference na "bivšu SFRJ";

— štoviše, Rezolucija broj 757 (1992.) konstatira kako “zahtjev Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) da automatski nastavi (članstvo) bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u Ujedinjenim narodima) nije općenito prihvaćen”;

— deklaracija koju je usvojilo Europsko vijeće u Lisabonu 27. lipnja izrijekom spominje “bivšu Jugoslaviju”;

4. Arbitražna komisija stoga je mišljenja:

— da je proces dezintegracije SFRJ koji se spominje u Mišljenju broj 1 od 29. studenoga 1991. godine završen i da SFRJ više ne postoji.

Pariz, 4. srpnja 1992.

Mišljenje broj 10

Dana 18. svibnja predsjedatelj Arbitražne komisije primio je pismo lorda Carringtona, predsjedatelja Mirovne konferencija o Jugoslaviji, u kojem traži mišljenje Komisije o sljedećem pitanju:

“Prema međunarodnom pravu, je li Savezna Republika Jugoslavija nova država koja traži priznanje država članica Europske zajednice u skladu sa zajedničkom izjavom o Jugoslaviji i uputama o priznanju novih država u istočnoj Europi i Sovjetskom Savezu koje je usvojilo Vijeće europskih zajednica 16. prosinca 1991.?”

Komisija je proučila memorandume, primjedbe i dokumente koje su joj poslale republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija.

U današnjoj odluci, Komisija smatra da je ona nadležna za to pitanje.

1. Kako je Arbitražna komisija objavila u Mišljenju broj 8, odgovor na to pitanje ovisi o odgovoru na pitanje broj 2 predsjedatelja Konferencije.

U Mišljenju broj 8, Arbitražna komisija zaključila je da je dezintegracija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) okončana i da nije dan entitet nastao iz te dezintegracije nema pravo proglasiti se jedinim nasljednikom SFRJ.

2. Dana 27. travnja ove godine, Crna Gora i Srbija odlučile su uspostaviti novi entitet s nazivom “Savezna Republika Jugoslavija” i usvojile su ustav.

Arbitražna komisija smatra da, unutar granica koje se poklapaju s administrativnim granicama Crne Gore i Srbije u SFRJ, novi entitet zadovoljava mjerila međunarodnog javnog prava za državu, navedena u Mišljenju broj 1 od 29. studenoga 1991. No, kao što se ističe u Rezoluciji 757 (1992.) Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, “zahtjev Savezne Republike

Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) da automatski nastavi (članstvo) Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u Ujedinjenim narodima) nije općeprihvaćen”. Kao što je Arbitražna komisija zaključila u Mišljenju broj 9, SRJ je zapravo nova država i ne može biti isključivi nasljednik SFRJ.

3. To znači da SRJ (Srbija i Crna Gora) ne uživaju ipso facto priznanje koje je uživala SFRJ u potpuno drugim okolnostima. Stoga se prepušta na volju drugim državama, ako smatraju primjerenim, da priznaju tu novu državu.

4. No kako je istaknula Arbitražna komisija u Mišljenju broj 1, iako priznanje nije preduvjet za utemeljenje države i potpuno je formalno po posljedicama, ipak ono predstavlja diskrecioni čin koji neka druga država može učiniti kad to želi i na način na koji želi, ovisno jedino o imperativima općega međunarodnog prava,¹ a posebice o onima koji zabranjuju uporabu sile u odnosima prema drugim državama ili koja jamče prava etničkih, vjerskih ili jezičnih manjina.

Usto, Zajednica i njezine države članice, u zajedničkoj izjavi od 16. prosinca 1991. o Jugoslaviji i u Uputama, usvojenima istog dana, o priznanju novih država istočne Europe i Sovjetskog Saveza, odredile su uvjete priznanja jugoslavenskih republika.

3. U skladu s tim, Arbitražna komisija zaključuje:

— da je SRJ (Srbija i Crna Gora) nova država koju se ne može smatrati jedinim nasljednikom SFRJ;

— da njezino priznanje od strane država članica Europske zajednice ovisi o pridržavanju uvjeta propisanih općim međunarodnim pravom u vezi s tim činom, te zajedničkom izjavom i Uputama od 16. prosinca 1991. godine.

Pariz, 4. srpnja 1992.

Mišljenje broj 11

Dana 20. travnja 1993. godine, supredsjedatelj Upravljačkog odbora Konferencije o Jugoslaviji poslao je šest pitanja predsjedatelju Arbitražne komisije, tražeći mišljenje Komisije.

Drugo pitanje glasilo je:

“Kojeg/kojih datuma je počela sukcesija različitih država što su nastale iz Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije?”.

¹ U francuskom izvorniku: “... sous la seule reserve du respect du aux normes imperatives du droit international general...”.

Dana 12. svibnja 1993. supredsjedatelj Upravljačkog odbora Konferencije prenio je predsjedatelju Komisije službenu izjavu vlade Savezne Republike Jugoslavije u kojem se iznose mnoge primjedbe na Komisiju.

Članovi Komisije jednoglasno su usvojili dokument kojim se odgovara na tvrdnje SRJ; on je poslan supredsjedatelju Upravljačkog odbora Konferencije 26. svibnja 1993. Nijedna država koja je uzela udjela u postupku nije osporila pravo Komisiji da odgovori na postavljena joj pitanja.

1. U skladu s općeprihvaćenim određenjem sadržanim u članku 2 Bečkih konvencija iz 1978. i 1983. godine o sukcesiji država, "datum početka sukcesije država je datum na koji država sljednica zamijeni državu prethodnicu u odgovornosti za teritorij na koji se sukcesija država odnosi".

2. U ovom slučaju poseban su problem okolnosti u kojima se sukcesija dogodila:

Prvo, država prethodnica, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ) prestala je postojati i, kako je Komisija ustvrdila u svom mišljenju broj 9, nijedna od novih država ne može tražiti da bude jedina država sljednica.

Drugo, raspad SFRJ, za razliku od ostalih nedavno podijeljenih država (SSSR-a, Čehoslovačke), nije posljedica sporazuma između republika nego procesa raspada koji je trajao stanovito vrijeme, a počeo, po mišljenju Komisije, 29. studenoga 1991., kad je Komisija objavila Mišljenje broj 1, te završio 4. srpnja 1992., kad je objavila Mišljenje broj 8.²

3. No, dok te okolnosti valja uzeti u obzir kad se odlučuje o pravnoj strani državne sukcesije (vidi članke 18, 31 i 41 Bečke konvencije od 8. travnja 1983. o sukcesiji država s obzirom na vlasništvo države, arhive i dugove), nevažne su kad se odlučuje o datumu početka sukcesije, koji je, kao što je Komisija već istaknula (odlomak 1), datum kojeg država sljednica zamijeni državu prethodnicu. Budući da su u ovom slučaju države sljednice SFRJ nove države, te budući da su postale neovisne različitih datuma, za svaku od njih vrijedi datum kojeg su postale nezavisne države.

Kako je Komisija istaknula u Mišljenju broj 1, ovo je pitanje na koje se mora odgovoriti posebno za svaku državu, s obzirom na okolnosti u kojima je svaka pojedina država stvorena.

4. Problem je isti u vezi s republikama Hrvatskom i Slovenijom, koje su obje proglasile neovisnost 25. lipnja 1991., a 7. srpnja 1991. odgodile

² U francuskom izvorniku stoji: "...la Commission a constate qu'il etait engage (le processus de desintegration) le 29 novembre 1991, date a laquelle elle a rendu son avis no1, et qu'il etait arrive a son terme, le 4 juillet 1992, lorsqu'elle a rendu son avis no8." Iz kasnijeg zaključka Komisije o ovome mišljenju ipak proizlazi da je proces dezintegracije SFRJ okončan 27. travnja 1992., tj. datumom sukcesije SRJ (Crne Gore i Srbije).

proglašenje neovisnosti za tri mjeseca, kako je bilo predviđeno Brijunskom deklaracijom. U skladu s tom deklaracijom, odgoda je prestala važiti 8. listopada 1991. Tek su tada te dvije republike potpuno prekinule sve veze s organima SFRJ i postale suverene države po međunarodnom pravu. Stoga je za njih 8. listopada 1991. datum sukcesije.

5. Makedonija je potegnula pitanje prava na neovisnost 25. siječnja 1991., ali nije proglasila neovisnost do poslije referenduma održanog 8. rujna 1991., rezultati kojeg su ugrađeni u Ustav, usvojen 17. studenoga 1991. i koji je stupio na snagu istog dana. To je datum na koji je Republika Makedonija postala suverena država i prekinula sve institucionalne veze sa SFRJ. Tako je 17. studenoga 1991. datum sukcesije za Makedoniju.

6. U Mišljenju broj 4, objavljenom 11. siječnja 1992., Arbitražna je komisija zaključila da se “volja naroda Bosne i Hercegovine da stvore Socijalističku Republiku Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i neovisnu državu ne može smatrati potpuno izraženom.” Nakon toga, na referendumu održanom 29. veljače i 1. ožujka 1992. godine, većina naroda te republike izjasnila se za suverenu i neovisnu Bosnu. Rezultati referenduma službeno su objavljeni 6. ožujka i od tog datuma, usprkos dramatičnim događajima u Bosni i Hercegovini, ustavne vlasti te republike djelovale su kao u svakoj suverenoj državi kako bi očuvale teritorijalni integritet, te potpune i isključive ovlasti. I tako se 6. ožujka 1992. godine treba smatrati datumom kojeg je Bosna i Hercegovina naslijedila SFRJ.

7. Postoje posebni problemi u određivanju datuma sukcesije u odnosu na Saveznu Republiku Jugoslaviju, jer ta država sebe smatra nastavkom SFRJ, a ne državom sljednicom.

Kako su potvrdile sve međunarodne agencije od kojih se tražilo da daju mišljenje o tom problemu, a Komisija izjavila više nego jednom, ovo nije mišljenje koje se može podržati.

Komisija je mišljenja da 27. travnja 1992. valja smatrati datumom sukcesije SRJ, jer su tog dana Srbija i Crna Gora usvojile Ustav novog entiteta i zato što su relevantne međunarodne institucije tad počele spominjati “bivšu SFRJ”, potvrdivši time da je proces raspada SFRJ okončan.

8. Arbitražna komisija svjesna je praktičnih problema koji bi mogli nastati zbog određivanja više od jednog datuma sukcesije, a zbog dugotrajnog procesa dezintegracije SFRJ. Jedan od problema u tome je što bi se različiti datumi morali primjenjivati za prijenos državnog vlasništva, arhiva i dugovanja, te prava i interesa na nekoliko država sljednica SFRJ.

9. Komisija bi željela istaknuti da su načela i pravila međunarodnog prava koji se odnose na sukcesiju država okvirni i da su države slobodne rješavati probleme koje bi njihova primjena mogla izazvati tako da sklope sporazume koji bi osigurali pravedno rješenje.

10. Arbitražna komisija stoga smatra:

— da su datumi kojih su države sljednice SFRJ naslijedile SFRJ sljedeći:

- 8. listopada u slučaju Republike Hrvatske i Republike Slovenije,
- 17. studenoga 1991. u slučaju Bivše jugoslavenske Republike Makedonije,
- 6. ožujka 1992. u slučaju Republike Bosne i Hercegovine,
- 27. travnja u slučaju Savezne Republike Jugoslavije (Srbija-Crna Gora),

— da su to, osim ako se dotične države drukčije ne sporazume, datumi kojih državno vlasništvo, imovina i razna prava, arhivi i razne obveze bivše SFRJ prelaze na države sljednice.”

Pariz, 16. srpnja 1993.

(potpisao)

R. Badinter

*OPINIONS OF THE ARBITRATION COMMITTEE ON
THE PROCESS OF THE DISINTEGRATION AND THE
CRITERIA FOR THE DISSOLUTION OF THE FORMER
YUGOSLAVIA*

Summary

We bring the most important Opinions in order to show how they have resolved, in an unbiased and contradictory manner, certain dilemmas about the constituent elements of a state, the conditions for the creation and the recognition of a new state and the effects of its recognition by the third states. The document is of vital importance for the process of the constitution of the Croatian state.